

1600-luvun Turussa sairaita hoitivat monenlaiset ammattilaiset

Turussa sairaanhoito perustui 1600-luvulla edellisten vuosisatojen tapaan perheen ja kaupungin ylläpitämän köyhäinhuoneen tarjoamaan hoivaan. Yksittäiset henkilöt saattoivat ostaa hoitoa lisäksi parhaaksi katsomiltaan enemmän tai vähemmän koulutetuilta henkilöiltä, kuten kylvettäjäiltä, partureilta, välskäreiltä, apteekkareilta, kättilöiltä sekä akatemian lääketieteen professoreilta ja opiskelijoilta.

Lääkintätaitoisten henkilöiden taidot asettuivat eri tasoille, ja se näkyi myös heidän perimissään palkkioissa. Haavojen lääkintään erikoistunut kylvettäjäimestari Pålval Deinert lääkitsi vuonna 1663 viisi krouvari Karin Koukkarin haavaa, ja hän vaati niistä yhteensä vain viittä kuparitaalaria palkkaa. Lääketieteen professorin palkkio olisi ollut moninkertainen. Deinertillä ei ollut kokemusta vaativammasta lääkinnästä. Syyskuussa 1670 Deinert tutki erään pahoinpidellyn vaimon. Hän ei kuitenkaan osannut sanoa vaimon sisäisistä vammoista tai sitä, jäisikö tämä eloon.

Kylvettäjä kalliimpi parantaja oli lääketieteen opiskelija Ambernus Boderus. Hänen ainoana potilaanaan oli kesällä 1669 porvari Simon Jobbin vaimo Elin Hansdotter. Boderus osti vaimon hoitamiseen apteekkarilta lääkkeitä runsaalla yhdeksällä taalarilla ja sai lisäksi palkkiona 30 taalaria. Vuonna 1675 hän käytti lääkkeisiin 11 taalaria parantaessaan jokeen pudonnutta kauppias Torsten Mertheniä.

Armeijan palveluksessa ollut rykmentinvälskäri Johan Delfvendal piti Turussa yksityistä parannuslaitosta saunassa, ja hänelle saapui potilaita kauempaakin. Tammikuussa 1692 hän otti potilaaksi Anders Mårtenssonin Huittisten Lauttakylästä. Tämä kuitenkin kuoli oltuaan parannuskuurilla neljä viikkoa. Saunassa oli muutakin parannettavaa väkeä, sillä sairaan luona valvoi Jöran Mickelsson. Välskärin kisällä Nicklas Thormühlen, ja kuurilla olleet eräs ratsumies, renki ja vaimo olivat nukkuneet saunassa kuoleman saapuessa, kuten myös edesmenneen ja mainitun vaimon tyttäret. Kolme vuotta aiemmin Delfvendal piti edesmennyttä hoidokkiaan luonaan niin kauan, että kulmakunnan koirat kokoontuivat löyhkän houkuttelemina hänen talonsa ulkopuolelle.

Saksalaisen esikuvan mukaan myös nainen saattoi toimia parturin eli lääkärin ammatissa. Karin Balbererska oli kolmen parturimestarin leski, kun hän aloitti asiakirjoihin jääneen oman parturintoimensa raadin siunauksella vuonna 1643. Ammattinsa hän oli oppinut Saksasta Turkuun saapuneilta miehiltään Märten Sumboldtilta, Nils Balberarelta ja Hans Rafvensborgilta. Karin peri huomattavan suuria palkkioita hoidoistaan. Esimerkiksi vuonna 1644 hän sai hoidettuaan erästä talonpoikaa tynnyrillisen rukiita ja saman verran maltaita sekä 8,5 kiloa pellavia.

Kaikilla ei ollut varaa maksaa ammattiparantajien palkkaa, sillä sekä lääkkeiden että hoitojen korvaukset nousivat jopa vähäisen porvaristalon arvon suuruisiksi. Porvari Hans Handeluksen vaimoa Margareta Jöransdotteria syytettiin vuonna 1688 siitä, että hän oli hoidattanut miestään välskärin kisällä Johan Wintherillä, eikä kaupungin virallisella parturimestari eli lääkäri Hans Roggenbuchilla. Vaimo sanoi, ettei hän ollut voinut ottaa parturia hoitamaan miestään, sillä tämä oli vaatinut siitä kuutta riikintaalaria, jota vaimo ei kyennyt maksamaan.

Parantajia oli monenlaisia. Kaikki heistä eivät olleet tehtävänsä tasalla. Miekkaseppä Mårten Mårtensson valitti joulukuussa 1689, että välskärin kisälli David Otkens oli levittänyt Turussa huhua, että hänellä olisi ranskantauti eli kuppa. Kisälli oli mielestään nähnyt Mårtenilta laskemastaan verestä, että hänellä oli tämä sairaus. Kun Mårtenin vuokralaiset olivat kuulleet tästä, olivat he muuttaneet muualle. Mårten oli antanut myös professori Elias Tillandzin katsoa verta, mutta tämä ei ollut todennut siinä vähäisintäkään jälkeä kupasta. Mårten vaimoineen aikoi matkustaa Tukholmaan keväällä, jossa kuninkaallisen majesteetin parhaat lääkärit saisivat tutkia hänet.

Kesäkuussa 1691 käsiteltiin Turun raastuvassa samaisen lääketieteen professori Elias Tillandzin pyyntöä saada pystyttää sauna Kupittaan lähteelle, jotta siellä voitaisiin hoitaa sairaita. Professori oli jo katsonut sille paikan vähän matkan päästä lähteellä olevasta tuvasta. Raati suostui tähän pyyntöön.

Veli Pekka Toropainen

Kirjoittaja on filosofian tohtori, Turun yliopiston Suomen historian tutkija.

Kylvettäjä, köyhäinhuone, parturimestari – 1600-luvun Turussa sairaita hoitivat monet. Alio. Turun sanomat 19.8.2022.